

Vogelvangst in Afghanistan

Günther Nogge

Inleiding

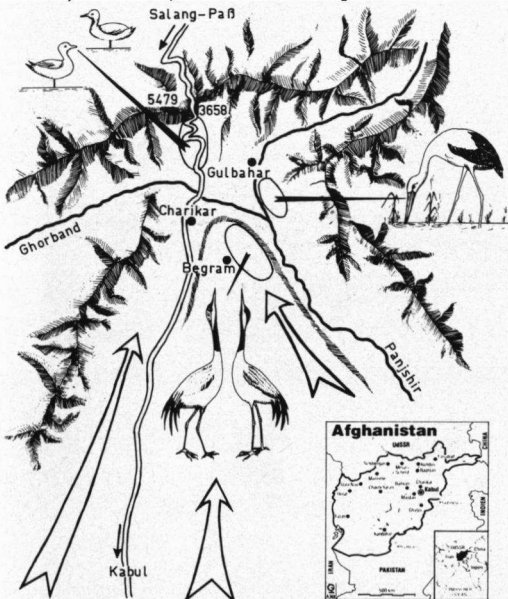
Illustraties van de schrijver.

Reist men van Kaboel in noordelijke richting dan komt men in de circa 60 km lange, uitzonderlijk vruchtbare laagvlakte van de provincie Parwan met de hoofdstad Charikar. De aan beide zijden liggende gebergten komen steeds dicht bij elkaar des te noordelijker wij komen en vormen zo een trechter (portaal), waarvan het uiteinde naar de Salang Pas voert, die met een hoogte van 3658 m de laagst gelegen doorgang over de Hindukusch naar het noorden vormt.

Hierover - sedert 1966 door een 3200 m hoog gelegen tunnel - loopt de verkeersader, die Zuid- en Noord-Afghanistan met elkaar verbindt. Hierover leidt echter ook een der belangrijkste vogeltrekwegen. Dit is vooral heel opmerkelijk tijdens de voorjaars trek van het zuiden naar het noorden, als door de trechtervorm van het gebergte veroorzaakt, een over de Salang Pas geconcentreerde massale trek is waar te nemen (G. & J. Niethammer 1967). Omdat een stuwung door het landschap aan de noordhelling van het gebergte ontbreekt, verloopt de najaars trek over de Hindukusch in tegenstelling daarmee veel verstrooider en onopvallender.

De door de topographie ontstane concentratie van trekvogels in het trechtervormige gebied, dat voor de Salang Pas ligt, is er de oorzaak van dat in dit gebied elk voorjaar een uitzonderlijk intensieve jacht op trekvogels plaatsvindt, zoals deze in het land niet vergelijkbaar is. Samen met de vogeljacht heeft zich een aantrekkelijk stuk cultuurgeschiedenis ontwikkeld, waarover verschillende auteurs reeds eerder hebben geschreven (Büttiker 1959, J. Niethammer 1967, G. Niethammer 1972, Nogge 1973, 1978). Mijn eigen waarnemingen over de vogeljacht in Afghanistan zal ik in dit artikel beschrijven.

Het portaal van de Salang Pas. Ingetekend zijn de trekrichtingen in het voorjaar (pijlen) en de jachtgebieden (cirkels) voor eenden, ooievaars en kraanvogels.

Jacht op eenden

In het portaal van de Hindukusch en in het bijzonder langs de zich naar omhoog lopende draaiende weg van de pas treft men overal vlakke, opgestuwde waterpartijen aan, die met lokkers voor eenden voorzien zijn. De lokeenden zijn soms uit hout gesneden, meestal echter uit leem en koemest samengesteld. Als voet hebben ze een stok, die zo ver in de grond gestoken wordt, zodat de lichamen juist boven het wateroppervlak komen te liggen.

Aan de rand van de kleine plasjes bevindt zich een uit stenen en leem gebouwde schietstand, die meestal nog met takken is afgedekt en die er voor zorgt dat de jagers zich volkomen uit het oog onttrekken.

Zo'n waterplas waar reeds vermeende eenden zijn ingevallen, werkt uitnodigend voor doortrekkende eenden en ganzen, die maar al te graag op een lange reis van zo'n rustplaats gebruik maken. Deze methode van lokken is overal in Afghanistan in gebruik en werd reeds door Akhtar (1955) en Büttiker (1959) beschreven. In elk geval ziet men deze methode nergens in het land zo veelvuldig in gebruik als in het Salang-gebied.

Een groot deel van de buitgemaakte eenden komt op de bazar Charikar terecht, waar ze verkocht worden. Bij in het totaal 13 bezoeken in de jaren 1971 en 1972 telde ik in het totaal 603 eenden, die tot vijf verschillende soorten behoorden (tabel 1). Niethammer kwam bij bezoeken op de bazar van Kaboel in de jaren 1964-1966 nog tot hogere aantallen (Nogge & J. Niethammer 1976).

Jacht op ooievaars

De jacht op ooievaars wordt stelselmatig slechts aan de noordostrand van de laag-

datum	Wilde Eend	Pijlstaart	Wintertaling	Slobbeend	Tafelaend
10.3.71	12	46	120	13	24
14.3.71	—	10	27	5	1
20.3.71	—	—	—	2	—
28.3.71	5	2	17	—	—
31.3.71	—	—	10	—	—
7.4.71	—	—	3	1	2
14.4.71	1	—	22	4	—
3.3.72	13	9	—	—	2
10.3.72	10	30	44	1	6
16.3.72	1	15	85	—	6
21.3.72	—	3	19	3	6
11.4.72	—	—	4	7	—
18.4.72	—	1	4	—	—
	42	116	355	38	52

Tabel 1. Aangetroffen eendachtigen op de bazar van Charikar. Aangegeven zijn op de vermelde data aanwezige aantallen.

vlakke, in het als Kohestan aangeduide landschap ten zuiden van Gulbahar bedreven, echter ver van de autowegen en dat is de oorzaak dat deze jacht pas eerst in 1966 ontdekt en beschreven werd (J. Niethammer 1967). Ook bij deze jacht worden lokkers gebruikt om de ooievaars buit te kunnen maken. Zo'n lokvogel bestaat uit een balg (dit is een geprepareerde, 'opgestopte' huid) van een geschoten Ooievaar die om een van

hout, stro en katoen gemaakt lichaam wordt getrokken. Tot wel 50 van zulke opgestopte lokvogels staan in en om een opgestuwde waterplas, zoals die ook voor de eendenjacht nodig zijn. Behalve de opgestopte lokvogels worden echter ook levende Ooievaars gebruikt. Dit zijn gewoonlijk aangeschoten en weer herstelde Ooievaars. Zijn de verwondingen niet al te erg geweest, dan krijgen de vogels vaak hun vliegvaardigheid weer terug. Eens zag ik een groep tamme Ooievaars op de lokroep van hun bezitters enkele honderden meters ver vliegen. Sommige vogels leven volgens zeggen van hun bezitters al 15 - 20 jaren in gevangenschap en er kwam mij zelfs een geval ter ore, waar ooievaars zich in gevangenschap zouden hebben voortgepland.

Als zich doortrekkende ooievaars aan de hemel vertonen, maken de jagers hun geweren - meest voladers - klaar en kruipen zij in hun schiethutten. Eén man schiet met een boog, die uit twee pezen bestaat waar-tussen een rechthoekig stukje leer is bevestigd, kleine visjes of stukjes vlees in het stuwmeer, waarop de ooievaars zich storten met lange, haastige stappen. Op deze manier wordt de aandacht van de doortrekkende ooievaars geprikkeld en veelvuldig laten ze zich misleiden in de veronderstelling een veilige, voedselrijke rustplaats ge-

Een plasje met houten lokeenden.

Een plaats waar ooievaars gejaagd worden met op de achtergrond 'opgezette' ooievaars, levende ooievaars en kraanvogels als lokvogel.

vonden te hebben, die al door soortgenoten is ontdekt. De tamme ooievaars zijn door zwarte linten, die men aan de poten gebonden heeft, te herkennen, zodat ze niet per ongeluk aangeschoten worden.

Zelf ben ik bij mijn verschillende bezoeken aan Kohestan nooit getuige geweest van een succesvol aantrekken van ooievaars. J. Niethammer (1967) bericht echter, dat hij in een schietschuilplaats zeven vers geschoten Ooievaars zag. In de loop van drie jaar leerde ik in het totaal zes van die plaatsen kennen waar op ooievaars werd gejaagd en waar twee tot vijftien levende ooievaars als lokvogel gehouden werden. De meeste waren witte Ooievaars, slechts twee maal zag ik Zwarte Ooievaars, één maal een en op een andere plaats vier. Hoeveel plaatsen er in Kohestan zijn waar op ooievaars wordt gejaagd kan niet met zekerheid vastgesteld worden. Te oordelen naar de mij verschaft inlichtingen vermoed ik echter, dat ik de helft van alle jachtplaatsen ken en dat er niet meer dan tien, hoogstens vijftien van zulke plaatsen, waar ooievaars voor de jacht gelokt worden, in het totaal zijn. Of het bij de ooievaarsjacht om een privilege-recht van vermogende grootgrondbezitters gaat, kon ik niet vaststellen. Omdat het toch een kostbare kwestie is, tamme Ooievaars, die slechts voor een korte tijd in het voorjaar worden gebruikt, het gehele jaar te voeren en te verzorgen, is het vanzelfsprekend dat slechts een klein deel van de bevolking deze jachtmethode kan uitoefenen. Ook over een aantal, dat in één seizoen geschoten wordt, kon niets met zekerheid achterhaald worden. De geschoten ooievaars zijn zelden zo groot in aantal, dat ze niet meer onder de

familie van de jagers opgegeten kunnen worden. Bij totaal veertien bezoeken aan de gevogelbazar in Charikar tijdens de voorjaarstrektijd in de jaren 1971 en 1972 zag ik slechts één maal twee geschoten ooievaars, die te koop werden aangeboden. Beroepshalve wordt de ooievaarsjacht in geen geval bedreven, maar alleen voor het plezier dat aan de jacht wordt beleefd.

Jacht op kraanvogels

Op twee ooievaarsjachtplaatsen heb ik onder de lokvogels ook bij elk een Kraanvogel gezien. Maar pas in het voorjaar 1972 kwam ik erachter, dat er ook speciale kraanvogeljachtplaatsen waren. Deze zijn niet langs de Panjshir-rivier in Kohestan gelegen zoals de ooievaarsjachtplaatsen, maar veel meer ten westen daarvan in de richting van Begram. De ligging moet ongetwijfeld met de trek- en rustgewoonten van beide soorten samenhangen. Terwijl de Ooievaars waterrijke plaatsen als rustplaats uitzoeken, waar ze naar voedsel kunnen vissen, geven de Kraanvogels de voorkeur aan de wijde vlakten van het veld in het laagland. Op nog niet bewerkte velden of op wijngaarden probeert dan ook de kraanvogeljager, de over hem in v-vorm heenvliegende formaties kraanvogels tot een rustpauze te bewegen. Hiertoe bedient hij zich van een troep tamme lokvogels. Opgezette lokvogels worden bij de kraanvogeljacht niet gebruikt. In totaal ontdekte ik drie groepen van lokvogels elk met zeven tot twaalf Kraanvogels en Jufferkranen, ongeveer in gelijke verhouding. Helaas was de trektijd en daarmee het jachtseizoen tijdens mijn bezoek al beëindigd, zodat ik het lokken van doortrekkende kraanvogels zelf niet heb kunnen meema-

ken. De eigenaar van een groep heeft mij toch de methode voorgedaan. Laat zich een troep Kraanvogels in de lucht zien, dan worden de lokvogels door het roepen van de eigenaar zelf tot roepen gestimuleerd. Minutenlang stoten ze dan hun trompetachtig geroep uit en dat kan tot voortzetting van hun concert stimuleren. De zo afgerichte Kraanvogels hebben voor hun eigenaren grote waarde: 15.000,- Afghani (= f 650.-), maar zelfs bij een hoger bod was niemand bereid een vogel te verkopen.

Het was niet mogelijk om er achter te komen, hoeveel kraanvogelhouders er waren. Op grond van de aangetroffen dieren op de bazar van Charikar kreeg ik echter de indruk, dat het aantal afgeschoten kraanvogels veel hoger lag dan dat van de ooievaars. Bij veertien van mijn bezoeken aan de gevogelbazar trof ik op negen dagen in het totaal 26 Kraanvogels en op zes dagen 12 Jufferkranen aan die als wildbraad aangeboden werden. Het kan zijn dat kraanvogels zich gemakkelijker laten lokken dan ooievaars. Het kan echter ook mogelijk zijn dat er zich meer jagers op de kraanvogeljacht hebben gespecialiseerd dan op de ooievaarsjacht.

Jacht op zangvogels

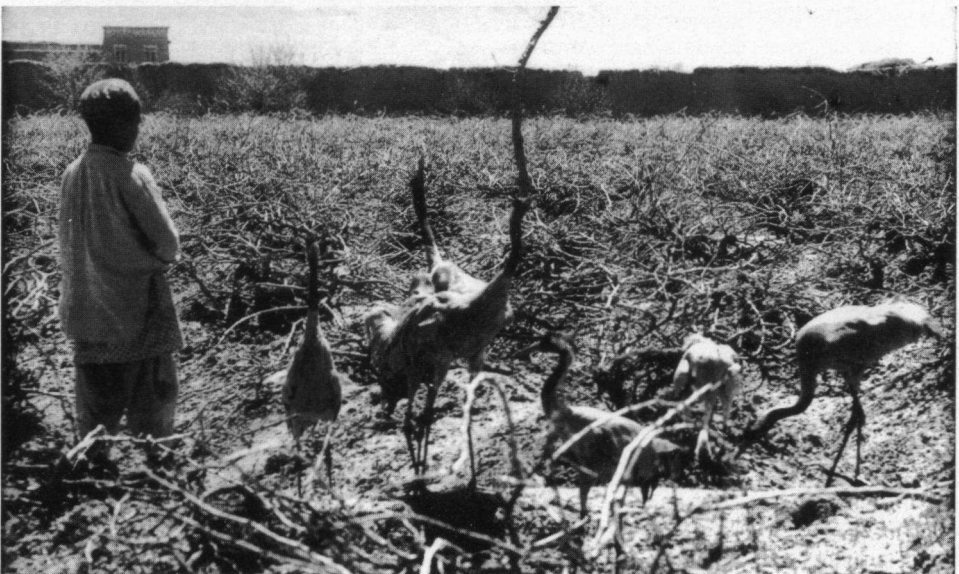
Om Spreeuwen en andere zangvogels aan te trekken, worden veelvuldig lokkers in bomen aangebracht, welke uit aangebrande stukken hout of uit stofresten bestaan. Veelvuldig wordt ook voor het vangen van zangvogels gebruik gemaakt van strikken

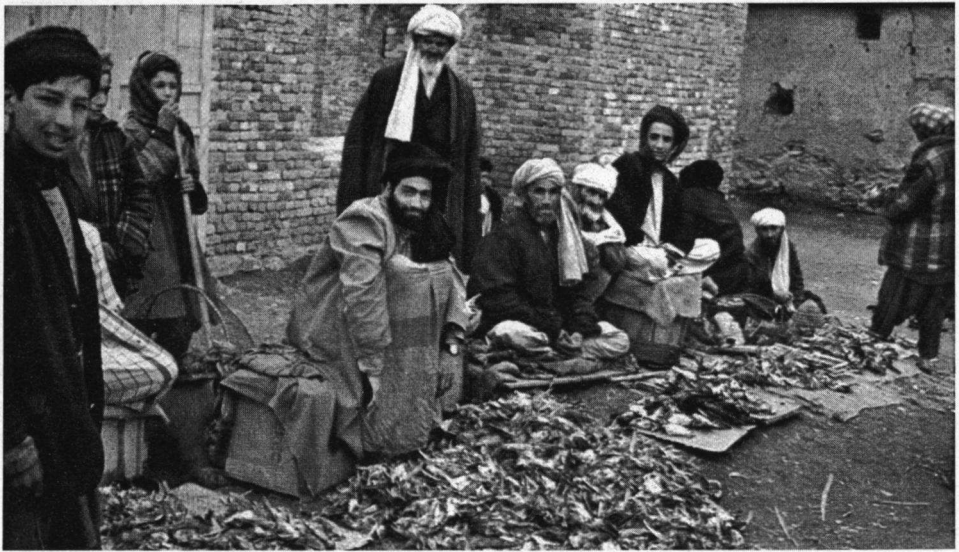
van haar. Men gebruikt paardenhaar of Ilever nog steenbok- of markhoorharen (= schroefhoorngelt), omdat die langer houdbaar schijnen te zijn. De strikken worden op een afstand van circa 6 cm aan een lange donkere linnen draad, welke op een open, nog onbewerkt veld uitgelegd wordt. Op een afstand van circa één meter worden stukjes hout in de grond gestopt, die de strikkenlijn circa 5 cm boven de bodem spannen. Daaronder worden gierstkorrels uitgestrooid. Voor de vangst van leeuweriken worden om te lokken bovendien kooitjes met gevangen leeuweriken aan stokken ongeveer 1½ m boven de grond aan stokken opgehangen. Deze methode levert bijzonder veel op, getuige ook het aanbod van leeuweriken op de bazar van Charikar. Het gebruik ervan werd ook door Büttiger (1959) in Noord- en Oost-Afghanistan vastgesteld.

Eindbeschouwing

Jachtkundig is de poort van de Salang Pas zonder twiifel één der interessantste hoeken van de aarde. De hier gebruikte jachtmethoden en het aantrekken van ooievaars en kraanvogels zijn mijns inziens uniek in de gehele wereld. Deze gebruiken en gewoonten zijn derhalve voor de bevolking van groot belang. Aan de andere kant kan natuurlijk niet aan de grote aantallen vogels voorbij worden gegaan, die hierbij jaarlijks een zinloze dood sterven. Het scala van vogelsoorten, dat hiervan het slachtoffer wordt, reikt in de grootte van de slechts 20 gram wegende Kortteenleeuwerik tot de meer dan

Kraanvogels worden hier gebruikt als lokvogel en tot roepen geactiveerd.

Zangvogeltjes worden bij honderdduizenden bemachtigd en op de markten aangeboden.

10 kilo wegende Grote Trappen en Pelikanen toe. Buitgemaakte vogels, die niet voor eigen gebruik of die van de burens gebezigd worden, raken in het koude gedeelte van het jaar op de bazar, waar dan eenden, Meerkoeten, Aziatische Steenpatrijzen en Spreeuwen in lange trossen naast de bundels bananen hangen of leeuweriken en andere kleine vogelsoorten bij honderden de platte manden vullen. Over het aanbod op de bazars van Kaboel en Charikar hebben Nogge & J. Niethammer (1976) uitvoerig gepubliceerd. In verband hiermee moet trouwens niet onvermeld blijven, dat in Afghanistan ook heel veel vogels levend gevangen en gehouden worden, waarover Kühnert (1971) heeft gepubliceerd. Minstens zestig verschillende vogelsoorten werden op de bazars van Kaboel en Charikar vastgesteld, een imposant aantal, als men zich bedenkt dat er in Afghanistan ongeveer 420 vogelsoorten vastgesteld zijn. Vele soorten komen echter voor de markt helemaal niet in aanmerking, omdat het of om zeldzame dwaalgasten gaat of om louter zomervogels (bijvoorbeeld Koekoek, Wielewaal) of om niet in de buurt van Kaboel en Charikar levende soorten gaat, zoals mogelijk vele bosvogels uit Nuristan. Men kan daarom wel zeker aannemen, dat elke vogel die men te pakken kan krijgen gegeten wordt. Ten opzichte van de Europese spijskaarten is het spectrum met ooievaars en Spreeuwen, Kieviten en Alpenkraaien duidelijk veel uitgebreider. Aan de andere kant blijven tal van andere groepen gespaard,

zoals stootvogels en ullen, de veelvuldig overwinterende Roeken, Bonte Kraaien, Raven, Zwarte Kraalen en Kauwen, de in de nederzetting van de mens overal veel voorkomende mussen, Herdermaina's (*Acridotheras tristis*), Hoppen of op de rotshellingen verspreid voorkomende Aziatische Rotsklevers. (*Sitta tephronota*). Hier zullen deels motieven uit geloof en bijgeloof, deels ook de geringe dichtheid van de vogels een rol spelen.

Naar de tijd dat ze zich in het land ophouden kan men de vogels in zomer-, winter-, standvogels en doortrekkers indelen. De belangrijkste standvogels op de bazar zijn de hoenderachtigen (Zand-, Steen- en Koningshoenders). De meeste soorten die overblijven zijn doortrekkers, die alleen ten noorden van de Hindukusch broeden. Intensieve ringactiviteiten in de USSR en in India hebben uitgewezen, dat Afghanistan voor vele eenden, Meerkoeten en zelfs Huismussen op de route tussen hun zomer- en winterkwartier ligt (bijvoorbeeld Santapu 1969, Futehally et al. 1971). Des te kleiner deze gebieden zijn, des te nauwkeuriger kan men de herkomst van de vogels aangeven. Zo zag Puget (1969) verscheidene Siberische Witte Kraanvogels (*Grus leucogeranus*) op de bazar van Kaboel hangen, waarvan bekend is dat ze tot één niet meer dan 50-80 vogels tellende broedkolonie in Siberië behoren en in het natuurbeschermingsgebied Keoladeo Ghana bij Bharatpur in India overwinteren (zie ook F.J. Koning in Het Vogeljaar 20 (1): 4-8). Bij de Ooievaar

heeft G. Niethammer door snavelmetingen aangetoond, dat de Afghaanse doortrekkers tot de in Ushekistan broedende ondersoort *Ciconia ciconia asiatica* behoren, waarvan in de jaren zestig maar ongeveer 580 bezette horsten bekend waren (Schüz & Szijj 1975). Bij Charikar konden twee ooievaarsringen opgespoord worden, waarvan de dragers bij Kokand en Obruchovo in Usbekistan in juni 1971 als jonge vogels geringd werden en vermoedelijk eind maart 1972 bij de terugtrek over de Hindukusch naar beneden geschoten werden (G. Niethammer 1972).

De vastgestelde aantallen op de gevogeltebazaars van Kaboel en Charikar kunnen zeker een aanduiding zijn, met wat voor intensiteit die Afghaanse bevolking de jacht op vogels bedrijft. Men moet aannemen, dat slechts een klein percentage van de totale jachtbuit op de bazars verkocht worden. Het overgrote deel zal door de families van de jagers zelf geconsumeerd worden of in de onmiddellijke omgeving van het woongebied verkocht worden. Voor sommige vogels worden hoge prijzen verkregen. Zo kostte bijvoorbeeld in 1972 een geschoten Pelikaan circa 1000,- Afghani (dat is circa f 5,-), omdat ze als wondermiddel een zeer begeerd medicijn zijn. De meeste vogels worden echter goedkoop voor de consumptie verkocht. Op sommige dagen is het aanbod van vogels op de markt echter zo groot dat ze sneller bederven dan dat er kopers te vinden zijn. Dit geldt niet voor de manden vol met kleine vogeltjes, maar wel soms voor bundels met eenden.

Dierenbeschermingsdenkbeelden zijn niet slechts bij de bevolking volledig onbekend,

• Priv. Doz. Dr. G. Nogge, Görreshof 82, D 5305 Alfter, Bondsrepubliek Duitsland.

LITTERATUUR:

- Akhtar S.A. (1955):** Birdmigration and Fowling in Afghanistan. Bombay, Nat. Hist. Soc. 53 : 49-53.
Anonymus (1972): Catching the birds with snares. Kabul-Times, 1. April, 3.
Büttiker W. (1959): Notizen über die Vogeljagd in Afghanistan. Z. Jagdwiss. 5 : 95-105.
Futehally Z., J.C. Daniels & P.V. Bole (1971): Recovery of ringed birds. J. Bombay, Nat. Hist. Soc. 68 : 249-273.
Koning, F.J. (1972): Siberische witte kraanvogels in Afghanistan. Het Vogeljaar 20 (1) : 4-8.
Kühnert G. (1971): Vogelhaltung in Afghanistan. Gefiederte Welt 9 : 173-176.
Niethammer G. (1972): Störche über Afghanistan. Z. Kölner Zoo 15 : 47-54.
Niethammer G. & J. Niethammer (1976): Hochgebirgsvogelzug in Afghanistan. Zool. Beitr. N. F. 13 : 501-507.
Niethammer J. (1967a): Störche in Afghanistan. Die Vogelwarte 24 : 42-44.
Niethammer J. (1967b): Zwei Jahre Vogelbeobachtungen an stehenden Gewässern bei Kabul in Afghanistan. Journal für Ornithologie 108 : 119-164.
Nogge G. (1973): Vogeljagd am Hindukusch. Natur und Museum 103 : 276-279.
Nogge G. (1978): Storchenjagd am Hindukusch - wie lange noch? Das Tier Heft 11 : 16-19.
Nogge G. & J. Niethammer (1978): Die Vögel auf den Basaren von Kabul und Charikar. Afghanistan Journal 3 : 150-157.
Puget A. (1969): Contribution à l'étude des oiseaux de nord-est de l'Afghanistan. Thèse univ. Toulouse, 487 pp.
Santapau H., Z. Futehally & J.C. Daniels (1969): Recovery of ringed birds. J. Bombay Nat. Hist. Soc. 66 : 147-182.
Schütz E. & J. Szijj (1975): Bestandsveränderungen beim Weisz-storch, fünfte Übersicht : 1959-1972. Die Vogelwarte 28 : 61-93.

De geweren van de Afghanen zijn sterk verouderd, maar de werking ervan is vernietigend.

er ontbreekt tot heden ook elke wettelijke basis voor beschermingsmaatregelen. De onbepaalde jacht op vogels wordt zelfs openlijk gerechtvaardigd omdat men daarin een welkome bijkomstige voedselaanvulling (protaïnebron) voor de bevolking ziet (Anonymus 1972). De jachtijver maakt natuurlijk ook voor die soorten geen uitzondering, waarvan het bestaan door inkrimping van hun levensruimte door de mensen bedreigd worden, bijvoorbeeld de Siberische Witte Kraanvogel. Door de toename van de bevolking en de daarmee groter wordende jachtactiviteiten, evenals de verbeterde schietwapens wordt de jacht in de huidige tijd een steeds sterker wordende bedreiging voor de vogelwereld in Afghanistan.